

València
Capital de
la República
1936-37

LA MÚSICA DEL «GRUP DELS JOVES»

CONCERT D'OBERTURA DEL CURS ACADÈMIC 2016-2017

Marta Estal Vera, *soprano*

ORQUESTRA
FILHARMÒNICA
DE LA UNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

Hilari Garcia Gázquez, *director*

Dijous
20 d'octubre 2016
20:00 hores
Sala Iturbi
Palau de la Música
de València

PALAU DE LA MÚSICA
I CONSERVATORI DE VALÈNCIA
AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

UNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

VALÈNCIA CAPITAL DE LA REPÚBLICA:
LA MÚSICA DEL «GRUP DELS JOVES»

I

Tres obres per a orquestra d'arc (1932-1934)

Vicent Asencio Ruano
(1908-1979)

- I. Festes al poble
- II. Cançó i dansa
- III. Impressions

Noche romántica (1935)

Ricardo Olmos Canet
(1905-1986)

- I. Paseo
- II. Rayo de luna
- III. Idilio
- IV. ...Es el amor que pasa...

Epifanía (1934)

Vicent Asencio Ruano
(1908-1979)

Tres cançons valencianes (1937)

Matilde Salvador Segarra
(1918-2007)
Orquestració: V. Asencio

- I. Cançó alegre
- II. Cançó de recança
- III. Cançó d'amor

Valenciana (1939)
de la suite Seis canciones españolas

Matilde Salvador Segarra
(1918-2007)

Tríptic: Cançons de batre, op. 10 (1933)Emilio Valdés Perlasia
(1912-1998)

- I. Preludi i cobla
- II. Cançó (Cançó de bressol)
- III. Dansa (Dansa rural)

Documental valenciana (1936)Manuel Palau Boix
(1893-1967)

- I. Allegro non tanto
- II. Andante
- III. Vivo

Amaneix (1935)Luis Sánchez Fernández
(1907-1957)**Dansa plenilunar**

Quadre III del ballet Passionera (1931)

Vicent Garcés Queralt
(1906-1984)Marta Estal Vera, *soprano*

ORQUESTRA FILHARMÒNICA DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Hilari Garcia Gázquez, *director*

LA MÚSICA I VALÈNCIA DURANT LA SEGONA REPÚBLICA

València fou capital de la Segona República entre novembre de 1936 i octubre de 1937, cosa que la va convertir en un centre cultural molt actiu. Llorenç Barber descriu així l'ambient musical d'aquells anys: «Una fugaz época de oro vivió la música valenciana el año 37, estimulada su sólida infraestructura musical por la presencia del Gobierno de la República.»¹ Però cal tenir en compte que a València es va viure al llarg de la dècada dels anys 30 un esclat creatiu de renovació encapçalat per Manuel Palau i els seus deixebles que, reunits sota l'etiqueta de *Grup dels Joves*, es van presentar en 1934 amb la publicació d'un manifest que plantejava un reviscolament musical en clau nacionalista, que també afectava el medi artístic i social, com es pot llegir en aquest fragment de l'esmentat manifest: «No basta, no obstante, con escribir las obras. Hay necesidad de un ambiente que las acoja y las sienta suyas. Y para esto se necesita... el máximo interés... de las Corporaciones provinciales por la cultura, estableciendo concursos, premios y subvenciones.»² Els membres del *Grup dels Joves*, Vicent Asencio, Vicent Garcés, Ricardo Olmos, Luis Sánchez i Emilio Valdés, foren creadors molt actius al llarg de la dècada dels anys 30, en tots els gèneres, i per al concert de hui s'han programat peces orquestrals d'aquests compositors que representen aquella diversitat genèrica. A ells, i a Palau, està dedicat aquest programa, que inclou, a més, obres de la notable compositora Matilde Salvador, vinculada personalment i afectiva al *Grup dels joves* per la seua unió amb Vicent Asencio, integrant d'aquesta agrupació. Algunes obres no s'han interpretat des d'aleshores i s'han recuperat amb l'interès històric afegit de reflectir fidelment el context creatiu d'aquells anys.

De la producció de Manuel Palau (1893-1967), mentor artístic i creatiu del grup, s'hi inclou una peça d'estrena i inèdita, *Documental Valenciana* (1936), composta per a la pel·lícula documental de CIFESA titulada *Valencia y sus flores*.

¹ BARBER, L. «La música española durante la Guerra del 36», *Ritmo*, 483, Madrid, juliol-agost, 1978, pp. 29-33.

² *Manifest del Grup dels joves*, publicat el 18 de gener de 1934 a *La Correspondencia de Valencia*.

El torn de Ricardo Olmos (1905-1986) es materialitza amb la breu suite *Noche Romántica* (1935), per a orquestra de corda, d'harmonització impressionista i caràcter miniaturista, i de tímbrica intimista i molt delicada. Les crítiques de premsa de la seua estrena ens expliquen molt bé aquesta composició: «Escritos para la orquesta de cuerda los cuatro números que componen la “suite”, poseen una delicada intención, como de vago ensueño y fantasía, que explica perfectamente sus títulos poéticos: “*Es el amor que pasa*”, “*Paseo*”, “*Idilio*”, “*Rayo de luna*”.»³ «Números cortos, más bien bocetos, inspirados por suaves sentimientos, la obra de Olmos es no sólo promesa, sino realidad que revela la inspiración del artista y su valer. Siente muy bien la orquesta, la armonización es moderna e interesante, la orientación de Olmos es excelente.»⁴

D'altra banda, Vicent Asencio (1908-1979) fou l'únic membre del Grup que no va rebre el magisteri de Palau, però la seua unió personal i estilística amb la resta dels membres era molt evident. En el programa hem inclòs les *Tres obres per a orquestra d'arc* (1932-1934), la primera de les quals es titula *Festes al Poble* (1932), descrita per Bernat Artola amb aquestes paraules: «Es una composición integrada por breves impresiones de espíritu popular, que plasma sus intenciones imitativas, la emoción íntima de un día de fiesta deslumbrante de sol, con las danzas típicas de reverente humor, la dulzura nostálgica de una canción de cuna, la ronda de mozos y la alegría desbordada del pueblo encendido de banderolas. Los temas son populares en la Plana de Castellón.»⁵ La segona peça és *Cançó i dansa* (1933) amb aquesta descripció del mateix Asencio: «Es un poema lleno de gracia, donde destacan noblemente la sencillez melódica de sus temas populares, una orquestación y una técnica jóvenes, con un ritmo lleno de vida y de sugestión.»⁶ La tercera i última obra du per títol *Impressions* (1934) i l'autor la comenta així: «Un tema de caràcter joiós i de gran força rítmica és la base d'aquest petit poema inspirat en l'ambient llevantí.»⁷ Cal esmentar que aquestes tres peces no s'han tornat a interpretar des dels anys 30. Del mateix Asencio s'ofereix també la nadalenca *Epifania* (1934), per a soprano i orquestra de cambra, també coneguda com *Camino de Belén*, sobre text de Bernat Artola. Aquesta obra no fou estrenada en versió orquestral fins a 1944 i aleshores la crítica la va qualificar com una obra de valenciania universalitzada, a base de formes lliures i llenguatge modern.⁸

³ Sense autor «Crónica musical: Música de Cámara», *Diario de Valencia*, 11-X-1935, p. 2.

⁴ LÓPEZ-CHAVARRI, E. «En el Conservatorio: La Orquesta de “Cambre”», *Las Provincias*, 12-X-1935, p. 12.

⁵ Nota al programa del concert d'estrena de l'obra, celebrat el 21 de juny de 1932.

⁶ Nota al programa del concert d'estrena de l'obra, celebrat el 19 de juny de 1933.

⁷ Nota al programa del concert d'estrena de l'obra, celebrat el 25 de maig de 1934.

⁸ SORO, F. «Música: Carmen Andújar en la Sinfónica», *Jornada*, 25-III-1944, p. 5.

Emilio Valdés (1912-1998) va compondre el seu Tríptic: *Cançons de batre*, Op.10, entre 1933 i 1934. A les notes al programa d'un concert, l'autor va descriure breument l'obra així: «Està constituït per tres impressions de paisatges i escenes viscudes per l'autor. El “Preludi” fa de preàmbul situant l'ambient on es va desenrotllar l'obra, inspirada en l'esperit i sàvia populars. La “Cançó” està plena de lirisme suau que brolla espontàniament davant la contemplació de la immensa natura. La “Dansa”, escrita en ritmes populars, graciosos i innocents, es desenrotlla amb gran delicadesa, extingint dolçament el tríptic.»⁹ La crítica va valorar la composició amb aquestes paraules: «Obra con aciertos armónicos y bellos detalles de orquestación.»¹⁰

Luis Sánchez (1907-1957) va crear la peça *Amaneix* (1935), inspirada en un vers de José María Latorre que descriu una alba a l'horta valenciana. En aquesta crítica musical de Vicent Garcés es descriu l'obra: «Consta de tres seccions, una on apareix sobre un acord pedal el tema més poètic, més tenyit de claror d'albada, una secció central amb ritmes i girs molt característics d'aquest compositor que recorden un poc Palau, el seu mestre, i una reexposició del primer tema sobre un fons de campanes, estrepitós i alegre. La realització és molt destra, l'orquestra sona sempre bé i amb una plenitud en certs moments de gran efecte.»¹¹

Vicent Garcés (1906-1984) és l'autor de la *Dansa Plenilunar*, que integra el tercer quadre del seu ballet *Passionera* (1931-1932), gènere pel qual va sentir una gran predilecció, fins a l'extrem que el seu mestre Palau el va etiquetar com a «creador del ballet valencià.» Inicialment fou el quart i darrer moviment de la suite orquestral *Bocetos Líricos*, dedicada a Òscar Espilà. Posteriorment, després d'una profunda revisió, es va integrar a l'esmentat ballet, *Passionera*, sobre argument i escenografia de Joan Lacomba. La dansa té aquesta trama: «Jardí del castell, la lluna vermella del pleniluni tiny l'escena de lluissors sagnants. El Cabdill, mig cos nu, es troba amarrat a una columna de foc. Passionera, atzagaia de plata a les mans, balla la dansa de la mort, entre el frenesí rítmic dels guerrers joves. La mort arriba joiosa com una pro-

⁹ Notes al programa del concert de l'Orquestra Valenciana de Cambra, celebrat el 25 de maig de 1934.

¹⁰ LÓPEZ-CHAVARRI, E. «Orquesta Valenciana de Cambra», *Las Provincias*, València, 30-V-1934, p.3.

¹¹ GARCÉS, V. «Música: Orquestra Valenciana de Cambra», *El País Valencià*, 3, 1-V-1935, p. 4.

metença de joventut. Passionera s’immola als peus de l’amat.»¹² Aquesta música té fonts d’inspiració a l’estil de Manuel de Falla i el seu nacionalisme avançat.

Finalment, cal assenyalar que Matilde Salvador (1918-2007) va estar estretament vinculada al *Grup dels Joves*, per la seua unió afectiva amb Vicente Asencio des de 1936 i el seu posterior casament en 1943, com ho deia ella mateixa amb humor: «Garcés feia broma dient que ells eren els cinc i jo el rebrot.»¹³ Ací presentem les *Tres cançons valencianes* (1937) per a veu i orquestra, sobre poemes del llibre *Terra* de Bernat Artola, cançons que la mateixa compositora no va editar i que van ser orquestrades per Asencio perquè ella considerava que encara no tenia prou experiència en aquesta tècnica. Aquesta composició va obtenir el segon premi en els Premis Musicals del País Valencià, convocats per la Conselleria de Cultura del Consell Provincial de València, i fou estrenada en un concert celebrat a València el 23 de maig de 1937. Tanmateix, l’obra fou descatálogada per l’autora, com altres peces del seu període de joventut que considerava primerenques. No obstant això, hem volgut recuperar les *Tres cançons valencianes* per a aquest concert pel seu interès històric i per la seua significació com a mostra de col·laboració creativa entre mestre i alumna.

D’altra banda, val a dir que la mateixa condició d’obra primerenca té la cançó *Valenciana* (1939), sobre text de Lope de Vega, integrada en la suite per a veu i acompanyament titulada *Seis canciones españolas* (1939), dedicades a Manuel de Falla i guardonades amb una menció honorífica en un concurs de composició celebrat a Bilbao en 1940. La mateixa autora en va enviar una còpia a Falla perquè les revisara, i aquest li va respondre així: «Revelan intenciones musicales gratas para mí, pero sobre las cuales y para su aprovechamiento, me permitiré a mi regreso –Dios mediante– hacerle algunas indicaciones.»¹⁴ La marxa de Falla a l’Argentina i la seua mort allí va deixar Matilde Salvador sense aquestes valuoses indicacions. Tot plegat, convé ressenyar que la compositora sempre ha sentit una inclinació especial envers la veu i la poesia, com reflecteixen aquestes paraules: «Allò que m’agrada és musicar textos. La veu humana

no es pot comparar a cap altre instrument. Em sent atreta per la veu i, a més, m’agrada la poesia i el teatre. Les meues cançons són, al meu parer, situacions dramàtiques que no són una melodia acompanyada; jo sóc dels que creuen en la melodia.»¹⁵

Arribats a aquest punt, hem de cloure aquestes notes amb un reconeixement, per aquesta iniciativa de recuperació i reivindicació, a la Universitat de València i a la seua Orquestra Filharmònica, entitats a les quals hem d’agrair el seu impuls en accions de recerca i recuperació del patrimoni històric de la música valenciana, tant en aquest cas com en anteriors (des del concert monogràfic *Cinc segles de música valenciana* en 1999 fins a *Giner infreqüent* en 2009, passant per la producció d’òperes de Melcior Gomis i Vicent Martín i Soler, acompanyades d’enregistraments sonors per a la seua difusió). Així mateix, hem de donar les gràcies, per la seua col·laboració fonamental en aquesta comesa de recerca i programació, a tots i cada un dels familiars i hereus dels compositors protagonistes d’aquest concert. Finalment, no podem oblidar el reconeixement i la gratitud al personal de la secció de documentació de CulturArts Música i de la Biblioteca Valenciana, en especial a Jorge García i Ferran Santonja, i al director d’orquestra Robert Ferrer, per l’ajuda, el suport i l’accés a les partitures i la documentació essencial per a dur a bon port aquest projecte.

J. Pasqual Hernández Farinós

¹² Notes manuscrites a la partitura autògrafa del compositor.

¹³ SOLBES, R. *Matilde Salvador. Converses amb una compositora apassionada*, València, Tàndem, 2007, p. 28.

¹⁴ Partitura i carta a l’Arxiu Manuel de Falla-Granada. Reproduïda a SOLBES, *op. cit.*, quadern fotogràfic.

¹⁵ D.A. *Matilde Salvador*, València, Saó, 2000, p. 14.

MARTA ESTAL VERA, *soprano*

Naix a València el 1991. Acaba els estudis al Conservatori Professional de Música de Sagunt, on obté el Premi Extraordinari en l'especialitat de Piano i menció honorífica en les especialitats de Cant i Música de Cambra.

És alumna de la soprano Gloria Fabuel, sota la tutela del qual estudia actualment l'últim curs del grau superior de Cant al Conservatori "Joaquín Rodrigo" de València. Paral·lelament, realitza cursos d'especialització en totes dues disciplines, amb professors com Alon Golstein, Paul Roberts o Lidia Stratulat (piano) i Robert Expert, Wolfgang Rieger o Evghenia Dundekova (cant).

Ha ofert recitals al Festival Internacional de Música i Dansa de Granada, al Festival Internacional de música d'Úbeda i a sales com l'Auditori de la Real Accademia di Spagna a Roma, el Palau de les Arts, el Palau de la Música, l'Auditori de Sagunt, la Fundación Galindo de Múrcia. Ha cantat com a solista amb orquestres com la Partiture Orchestra, juntament amb el violinista Ara Malikian. És soprano solista de l'espectacle *Satie: Satie: gimnopedias, dibujos y marionetas*, de la prestigiosa companyia teatral Bambalina Teatre Practicable i ha participat en l'enregistrament d'un CD que recull la música del projecte multidisciplinari *Lluís Guarné, per què cantar a la terra i el mar?* (2014). El 2015 va debutar en el rol de *Regina* de l'òpera *Una cosa rara* de Martín i Soler juntament amb l'orquestra del Conservatori Superior de Música de València.

Entre els seus pròxims projectes hi ha recitals al Festival de Música Espanyola de Moscou (octubre 2016), l'Auditori Nacional (novembre 2016) i com a soprano solista amb l'orquestra Filarmonía i l'orquestra de la Radio Televisión Española (2017).

Al juliol de 2016 va acabar el grau superior de Piano al Conservatori de València

amb les més altes qualificacions. És graduada en Traducció i Interpretació i actualment estudia un màster en Formació i Investigació Literària i Teatral.

El 2015 va obtenir el Primer Premi i el Premi a la Millor Cantant en el Concurs Intercentres *Melómano*, en el qual participen tots els conservatoris superiors d'Espanya, i ha estat finalista en la 84a edició del Concurs de *Juventudes Musicales* d'Espanya.

ORQUESTRA FILHARMÒNICA DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

L'Orquestra Filharmònica de la Universitat de València (OFUV) fou creada l'any 1995 per a donar resposta i cohesió a les diverses ofertes d'agrupacions instrumentals formades per estudiants. Té una plantilla de 80 joves músics, majoritàriament universitaris, l'edat mitjana dels quals és de 20 anys. La seua finalitat és proporcionar-los una formació d'alta qualitat en interpretació orquestral, amb professorat especialitzat per a cada una de les famílies instrumentals. Des que es va fundar fins a l'any 2010 va estar dirigida per Cristóbal Soler i des de 2011 n'és el director titular Hilari Garcia.

Al llarg dels quasi vint anys d'història, han passat per l'OFUV més d'un miler de joves músics, molts dels quals a hores d'ara desenvolupen la seua activitat interpretativa en orquestres espanyoles i europees o exerceixen la docència en diferents conservatoris professionals i superiors. Així mateix, ha participat en un gran nombre de produccions de caràcter variat, com ara l'estrena de la cantata *L'adéu de Lucrecia Borja* (2001) de Carles Santos, la recuperació de l'òpera de J. Melchor Gomis

Le Revenant (2003), l'estrena a Espanya d'*Éclairs sur l'au-delà* d'Olivier Messiaen (2006) o el ballet *Le sacre du printemps* d'Igor Stravinski (2013).

Entre els directors de renom que han actuat amb l'OFUV es troben José Collado, Laszlo Heltay, Carlos Riazuelo, Carles Santos, Juan Luis Martínez i José M. Rodilla. També han estat abundants els solistes de prestigi que hi han col·laborat: Montserrat Caballé, Stephan Schilli, Luis Michal, Marta Carfi, Michele Marasco, Duncan Guifford, Maria del Mar Bonet, etc.

L'OFUV actua regularment al Palau de la Música de València i a l'Auditori de Saragossa i ha efectuat nombrosos concerts en diverses sales de concert d'Espanya i Europa com el Palau de les Arts Reina Sofia de València, l'Auditori de Barcelona, l'Auditori de Lleó, l'Academia Philharmonicorum de Liubliana, l'Austria Center Viena o el Mozarteum de Salzburg. A més, ha dut a terme algunes gires nacionals i internacionals: en 1997 va intervenir en el Festival Internacional de Música Univeritària (FIMU) que va tenir lloc a Belfort (França), en 1998 va participar en la XXVII edició del Concurs Internacional de Joves Orquestres realitzat a Viena (Àustria), on va obtenir el primer premi en la categoria d'orquestres simfòniques, i en 2002 va actuar en diferents ciutats d'Àustria i Eslovènia.

El seu repertori inclou obres que van des del Barroc fins a l'actualitat, passant pel gran repertori simfònic clàssic i romàntic i per les peces musicals més representatives del segle XX. En aquest camp, l'OFUV dedica una especial atenció als compositors valencians des de dues perspectives: la recuperació del patrimoni musical valencià (Martín i Soler, Gomis, Giner, Esplà...) i l'estrena d'obres d'autors contemporanis (Orts, Santos, Roncero, Coll, Fayos...). Una mostra d'aquesta dedicació es troba en la seua discografia, d'entre la qual destaquen els enregistraments *Cinc segles de música valenciana* (1999), *L'adéu de Lucrecia Borja* (2001) i *Giner infreqüent* (2009).

L'OFUV és membre de l'Associació Espanyola de Joves Orquestres (AEJO) i de la Xarxa Europea d'Orquestres Universitàries (ENUO). Gràcies al seu impuls, es crea el 2015 SINERGIA (Xarxa d'Orquestres Universitàries Espanyoles), de la qual és membre. A més, el Taller de Lutheria Sergi Martí hi col·labora en el manteniment i la cura dels seus instruments de corda. Les activitats de l'OFUV es realitzen amb el patrocini de l'Àrea d'Activitats Musicals de la Fundació General de la Universitat

HILARI GARCIA GÁZQUEZ, *director*

Naix a la Pobla Llarga en 1975. Compagina els estudis musicals de viola i piano amb els estudis de Filologia a la Universitat de València, on es llicencia amb premi extraordinari. Posteriorment ingressa, per oposició, en el cos de professors d'ensenyament secundari i batxillerat en l'especialitat de Llengua i literatura, cosa que el condueix, poc després, a treballar com a tècnic lingüístic en la Conselleria d'Educació de la Generalitat Valenciana.

Prosegueix la seua dedicació musical en el camp de la composició amb els professors Javier Costa, César Cano i Emilio Calandín, i assisteix a diferents cursos relacionats amb aquesta disciplina impartits per Marian Didu i Rainer Bischof. Té compostes i editades obres per a cor i distintes formacions instrumentals, i ha guanyat diversos premis de composició de música coral com el «Matilde Salvador» o el «Ciutat de Reus.»

Inicia les seues activitats com a director d'orquestra amb el mestre Cristóbal Soler i l'Orquestra Filharmònica de la Universitat de València. Posteriorment obté el títol superior de Direcció d'orquestra, també amb premi extraordinari, al Conservatori

Superior de Música «Joaquín Rodrigo», on estudia amb els mestres Manuel Galduf i Eduardo Cifre.

Entre els anys 2008 i 2009 amplia la seua formació musical a l'Haute École de Musique de Ginebra (Suïssa) i al seu Centre de Musique Ancienne (CMA). Durant la seua estada a Ginebra treballa amb els mestres Celso Antunes (Direcció de cor), Laurent Gay (Direcció d'orquestra), Nicolas Bacri (Composició i Orquestració) i Leonardo García Alarcón (Música antiga i barroca), alhora que assisteix a diferents classes magistrals de mestres prestigiosos com Simon Rattle, Jorma Panula, Marek Janowski o Charles Dutoit.

Ha sigut director assistent de la Jove Orquestra de la Generalitat Valenciana (JOGV) i de la Joven Orquesta Nacional de España (JONDE), i ha dirigit diverses orquestres nacionals i internacionals com l'Orquestra de València (OV), Joven Orquesta y Coro de Centroamérica (JOCCA), Palestine Youth Orchestra (PYO), Orquesta Sinfónica del Teatro Chapí de Villena, Orquesta Sinfónica de Albacete (OSA), Orchestre Symphonique HEM Genève, etc.

A hores d'ara pertany, també per oposició, al cos de professors de música i arts escèniques, en l'especialitat d'Orquestra i, des de 2011, és director titular de l'Orquestra Filharmònica de la Universitat de València.

VNIVERSITAT (ò ¼)
ED VALÈNCIA (ò ¼)
Fundació General
Àrea d'Activitats Musicals

